

L'Eduardo Ibarra i les seves queixes envers la castellanització del Descobriment

Autor: Ramon Serrano Gras

Data de publicació: 29-04-2020

No som només els catalans els que ens trobem a faltar a la versió oficial de la Descoberta d'Amèrica. En Ramon Serrano ens extracta alguns dels retrets que un historiador aragonès del segle XIX fa a la desproporcionada atribució de mèrits als castellans, mentre es nega o s'obvia qualsevol intervenció "aragonesa" en la gesta.

D. Fernando el Católico y el descubrimiento de América[1] és una obra publicada el 1892 amb motiu del quart centenari de la descoberta. El seu autor, l'Eduardo Ibarra y Rodríguez, desferma un clar atac contra la historiografia castellanitzadora i alhora fa una defensa aferrissada del paper del rei Ferran d'Aragó en la descoberta del Nou Món. De Catalunya, però, res de res, cosa a la qual ja hi estem prou acostumats. Es tracta d'un reconegut historiador aragonès que no tenia cap fília catalana a l'hora de queixar-se del menysteniment historiogràfic procastellà.

El senyor Ibarra (Saragossa, 1866-Madrid, 1944) va ser catedràtic a la Universitat de Saragossa i, més endavant, a la Universitat Central de Madrid. Bona part dels llibres que va publicar són de temàtica aragonesa.

Ben aviat, a la introducció de l'obra que hem esmentat d'entrada, ja llegim que "no és la història, en el present, només una artística i bella exposició de successos. Avui no n'hi ha prou a referir gallardament el que va passar. Cal descobrir les seves causes i determinar les seves conseqüències: no es contempla la història com un bellíssim tapís de colors brillants i dibuixos delicats: avui cal apropar-nos amb el microscopi a aquella tela, comptar els seus fils, descobrir-ne la trama, i, per damunt de tot, endevinar l'obra del teixidor", [2] amb la dificultat afegida que "el teixidor i l'artista van morir segles enrere"[3]. Ens està dient, ras i curt, que no ens hem de quedar només amb allò que veiem, per bonic i enlluernador que sigui, i que cal revisar-ho tot de nou, amb els ulls ben oberts i la ment ben desperta. Sembla un criteri força actual.

I continua: "S'ha començat, doncs, a estudiar amb aquesta tendència analitzadora i crítica la història del descobriment, i s'ha convingut, com no podia ser d'altra manera, que cal reconstruir completament la història del descobriment i del descobridor" [4], perquè el cert és que fins aleshores "es nota, en la immensa majoria dels historiadors que s'han ocupat del descobriment d'Amèrica, una tendència manifesta a adjudicar a Castella i a la seva Reina Isabel totes les glòries i els mèrits de l'empresa"[5]. Tot seguit, ens recorda que la historiografia heretada sol donar a entendre que Ferran era un home fred, distant, inepte i contrari al projecte, i afirma que "aquestes són les opinions comunes i corrents, fora d'opinions honrosíssimes i escasses"[6]. Veient que hi ha molta feina a fer, deixa per més endavant "complementar aquest estudi, demostrant la inexactitud dels judicis exposats pels historiadors, en tractar els fets posteriors al descobriment"[7].

Les queixes se succeeixen en la mateixa línia i amb una total claredat: "tots els successos importants que en aquest regnat es verifiquen conflueixen per donar prestigi i honor a les armes i al poble castellà; gairebé no es concep que Aragó tingui cap participació en els gloriosos timbres que donen lluentor a aquest regnat: cau en l'oblit més complet"[8]. L'Ibarra encara concreta més i ens deixa clar que tants errors i tanta deixadesa tenen en el món acadèmic uns bons col·laboradors: "no n'hi ha prou que aquests conceptes, clarament erronis, apareguin en algunes obres magistrals (...); és que el Poder públic i les Corporacions científiques vénen a ratificar fins a un cert punt aquests errors històrics"[9]. Davant de tant de desgavell, creu que "cal emprendre un treball de reivindicació completa del Rei Catòlic i del seu regnat: cal destruir idees i conceptes que, no per estar estesos, tenen categoria de veritables" [10].

És a dir, arribats a aquest punt, l'autor creu que la feina haurà de seguir més enllà del que ell mateix ens exposarà al llibre, deixant-nos clar que hi ha molta més feina a fer, que cal revisar-ho tot amb actitud crítica i renovadora. Just allò que defensa l'INH.

Acaba la introducció explicant-nos com treballa: "els documents, els historiadors i escriptors contemporanis, o els escriptors de temps posteriors em subministraran els materials. Allà on no hi hagi dada segura exposaré la meua opinió, i els fonaments en què es recolzi"[11] i que no li cal apassionar-se ni caure en un fals patriotisme per defensar Ferran, només treure'l de la immerescuda obscuritat: "aquest és el sentit i l'objecte d'aquest estudi, si amb ell aconseguixo recaptar per a Aragó i el seu Monarca la consideració que es mereixen per la seva valuosa intervenció en el descobriment d'Amèrica" [12].

Som davant d'un autor, doncs, que defensava legítimament, com a bon aragonès, el paper de la seva terra en el descobriment, i denunciava no només que aquesta "cau en l'oblit més complet", sinó que "tots els successos importants que en aquest regnat es verifiquen, conflueixen per donar prestigi i honor a les armes i al poble castellà", així com la "tendència manifesta a adjudicar a Castella i a la seva Reina Isabel totes les glòries i els mèrits de l'empresa" americana.

Tota una altra cosa és l'omissió absoluta de la participació catalana, de la qual no es queixa gens el senyor Ibarra. Potser la inclou sota el genèric "Aragó", tal com és costum ben arrelat, també, en el món historiogràfic. En tot cas, més d'un segle després, continua sent impossible no caure en els recels, oblits, enveges, orgulls i retrets entre territoris quan parlem de recerca històrica, cosa que fa molt més difícil escatir la realitat i plantar cara a la versió oficial, predominant i sens dubte en gran mesura adulterada. Mentrestant, la historiografia castellana —i la que s'arreglera amb ella— riu i descansa panxacontenta i el món acadèmic, també el nostre, viu endormiscat enmig d'aquest embull.

Ramon Serrano Gras

Notes bibliogràfiques:

[1] EDUARDO IBARRA RODRÍGUEZ, D. Fernando el Católico y el descubrimiento de América, Imprenta de Fortanet, Madrid, 1892.

[2] Ídem, p. 10.

[3] Ídem, p. 11.

[4] Ídem, p. 11.

[5] Ídem, p. 12.

[6] Ídem, p. 15.

[7] Ídem, p. 15.

[8] Ídem, p. 15-16.

[9] Ídem, p. 16.

[10] Ídem, p. 17.

[11] Ídem, p. 22.

[12] Ídem, p. 23.